

MARIA BARTUSZOVÁ

1936, Praha – 1996, Košice

Slovenská sochárka českého pôvodu. Študovala na Vysokej škole umeleckopriemyselnej v Prahe (1956 – 1961) v ateliéri keramiky a porcelánu. Od roku 1963 žila v Košiciach. Počas života boli jej diela prezentované len málo, pretože nezapadali do oficiálnej predstavy umenia socialistického realizmu, ktoré malo byť programovo optimistické, ľahko čitateľné a oslavujúce komunistickú ideológiu. Jej štúdium ju navyše vtedy automaticky radilo nie medzi umelkyne, ale remeselníčky. Aj z týchto dôvodov prežila väčšinu života v ústraní ateliéru a so svojou rodinou.

VIAC O DIELACH A ICH TÉMACH

V tvorbe sa zaoberala predovšetkým prírodou a **prírodnými javmi** a procesmi – najčastejšie rastom, klíčením, kvapkaním, rozpínaním, letom, vlnením či prúdením vzduchu. Nezobrazovala ich však priamo, ale prostredníctvom abstraktných tvarov, ktoré nám ich nemajú popísať, ale evokovať a môžu tak mať pre nás viacero omnoho širších významov. Jej tvorbu môžeme vnímať aj ako zviditeľňovanie základných princípov života a pohybu v prírode.

Bola presvedčená, že už tvary samotné môžu na diváka silne zapôsobiť, napríklad že oblé organické tvary vzbudzujú pocit tepla, nežného dotyku a objatia a ostré anorganické tvary naopak chlad. Takéto vyjadrovanie hlbších obsahov prostredníctvom abstraktných tvarov je typické pre viaceré umelkyne a umelcov 20. storočia.

V experimentovaní s tvarovaním sadry často využívala jej fyzické vlastnosti pri odlievaní tenkých vrstiev na povrchu foriem naplnených vzduchom, alebo naopak odlievaním z ich vnútra. Vytvárala tak **krehké dutiny**, ktoré sú súčasťou viacerých jej diel, napr. *Škrupina II.* (1980 – 1989). Využívala aj gravitačnú silu – gumené formy naplnené sadrou nechala počas jej tuhnutia voľne visieť a dosiahla tak rôzne pretiahnuté tvary, ako napr. v diele *Krajina II.* (1983). Obe diela môžete vidieť aj vo videu.

Okrem **sadry** a nájdených prírodnín pracovala aj s kameňom a kovmi ako bronz a hliník.

NÁMETY NA DISKUSIU

Pred pozretím videa prineste so sebou do triedy predmet, ktorý je podľa vás vyrobený zo **zaujímavého materiálu**. Zhromaždíte ich všetky do jednej krabice, po jednom ich vyťahujte a nechajte kolovať. Úlohou ostatných žiakov je hádať, z čoho je predmet vyrobený a čím mohol toho, kto ho priniesol, osloviť. Rozdeľte potom predmety do skupín podľa toho, či zaujali viac pohľadom, dotykom, čuchom, sluchom (alebo vytvorte vlastné kategórie). Zaujali triedu viac predmety vytvorené z prírodných alebo umelých materiálov? Pokúste sa predstaviť si a pomenovať rôzne spôsoby, akými sa tieto materiály dajú

tvarovať a upravovať. Práca s ktorým materiálom by vás lákala najviac a prečo? Téma na diskusiu je vhodná aj ako súčasť rannej komunity.

Pozrite sa bližšie na diela Marie Bartuszovej vo videu alebo na Webe umenia a hovorte o tom, čo všetko **vám pripomínajú** a prečo. Spomeňte si na situáciu alebo miesto, kde ste niečo podobné videli. Hoci sú diela statické, je možné si pri niektorých z nich predstaviť pohyb? Ak áno, pokúste sa ho opísať.

S metaforickým chápaním prírodných predmetov a javov, ktoré sa vyskytujú aj v autorkiných dielach, sa stretávame v každodennom živote často. Popremýšľajte, v akých prenesených významoch používame slová ako **kvet, vajce, zrno, plod, vietor, vlna, kvapka** a pod. Spomeňte si na príklady z bežného jazyka, literatúry, prísloví, porekadiel alebo piesní. V čom sa vlastnosť predmetu spája s preneseným významom?

NÁVRH AKTIVÍT

- Vymenujte prírodné procesy, ktoré poznáte. Vyberte si jeden z nich, zatvorte na chvíľu oči, predstavte si ho čo najpresnejšie a staňte sa na chvíľu v mysli jeho súčasťou. Pokúste sa ho stvárniť **pohybom vlastného tela, buď** samostatne alebo v skupinách po spoločnej dohode. Pri väčšom počte vystupujte ako celok a reagujte pohybom jeden na druhého. Ostatní spolužiaci môžu hádať, o aký proces ide. Aktivitu môžete vyskúšať aj vonku a reagovať tak napr. na pohyb vetra, listov alebo trávy.
- Predstavte si zloženie sadry. Sadra sa získava zahrievaním kryštálov minerálu sadrovca, čím sa z neho odstraňuje voda a mení sa na prášok. Po pridaní vody sadrovec znova **kryštalizuje**, čím tuhne.
- Namiešajte si hustejšiu **sadru**, jej menšie množstvo vlejte do väčšieho priesvitného igelitového vrečka a dobre zaviazajte. Priložte ho bočnou stranou bez záhybov na niektorú časť tela, napr. na ruku, do dlane alebo na tvár. Počas tuhnutia s ňou nehýbte a vnímajte, ako sa sadra stáva teplejšou. Keď sadra stuhne, obal opatrne prestrihnite a odstráňte. Odliaty tvar si prezrite zo všetkých strán. Čo všetko sa odtlačilo? Aké rôzne vlastnosti sadry ste spozorovali? V čom sa líši napr. od plastelíny? Aké rôzne možnosti jej využitia vám napadnú? Do akej miery sa vám do tvaru odtlačil povrch tela a do akej vnútro vrečka? Má sadra pri používaní nejaké nevýhody, s ktorými pri tvorbe musela počítať aj Maria Bartuszová?

EXTERNÉ ODKAZY

- Diela Marie Bartuszovej na Webe umenia: <https://www.webumenia.sk/autor/513>
- Rozhlasový profil Marie Bartuszovej: <https://www.rtvs.sk/clanok/165840>